

Rehtoreiden ja professoreiden filosofia

”Filosofialla on yliopistossamme vankat perinteet ja kysyntää”
– rehtori Aino Sallinen

”Muutamat yksittäiset tutkijat ovat menestyneet hienosti töissään, mutta se tuskin tulee vaikuttamaan rakenteisiin, enkä näe syitä mihinkään optimismiin.”
– professori Jan von Plato

Kysyin huhtikuussa Suomen yliopistojen rehtoreilta, millaisena he näkevät filosofian oppiaineen, opetuksen ja tutkimuksen roolin yliopistonsa tulevaisuudessa. Halusin selvittää nimenomaan ylimmän johdon näkemyksen yliopistokohtaisesti. Raportti kyselyn tuloksista julkaistiin *Filosofia.fi*-portaalissa, minkä jälkeen tiedustelin myös filosofian professoreiden ajatuksia asiasta. Rehtorit eivät olleet järin konkreettisia vastauksissaan, mutta lausuntojen henki oli filosofialle suopea. Myös professorit pitivät oppiaineensa tulevaisuutta enimmäkseen lupaavana, mutta epäileviä äänenpainojakin kuultiin.

Rehtorit näkevät filosofian tieteiden yhdistäjänä ja rajojen ylittäjänä. Vararehtori Pertti Haapala toteaa: ”Tampereen yliopisto korostaa strategiassaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vastuuta. Jo siksi filosofian tulevaisuus Tampereen yliopistossa on valoisa.” Hän myös painottaa, että filosofian tutkimus on elävän ja laadukkaan opetuksen edellytys. Helsingin yliopiston rehtori Thomas Wilhelmsson puolestaan kertoo filosofian olevan ”keskeinen oppiaine” ja toivoo, ”että filosofia ylläpitäisi mahdollisimman läheistä dialogia muiden tieteenalojen kanssa”, koska ”eräs Suomen filosofian vahvuuksia on juuri kyky solmia rikastavia vuorovaikutussuhteita yli omien oppiainerajojen.”

Turun yliopiston rehtori Keijo Virtanen muistuttaa, että Turussa

on ”ainoana Suomessa erillinen lääketieteellisen etiikan professuuri, joka osaltaan vahvistaa myös muuta filosofian tutkimusta ja opetusta. Turun filosofian eräs vahvuus onkin filosofian eri osa-alueiden hyvä yhteistyö.” Myös Aino Sallinen Jyväskylän yliopistosta pitää filosofian laitosta ja siellä tehtyä tutkimusta arvossa ja korostaa filosofian merkitystä muille oppiaineille: ”tavoitteena on myös selkiyttää tieteenfilosofian, tieteen etiikan ja argumentaatioteorian opetusta filosofivoimin laitoksen ulkopuolisille opiskelijoille”. Tämä tarkoittaa ”koko yliopiston filosofisen yleissivistyksen kohentamista.” Aalto-yliopistossa filosofialla on rehtori Tuula Teeren mukaan jopa elämänfilosofinen rooli: ”Aallon filosofien toteuttamassa opetuksessa on avainasemassa filosofian vuoropuhelu käytännön toiminnan ja opiskelijoitten omien elämänratkaisujen välillä.”

Vaikka rajapintojen ylittämistä painotetaan, ajatusta ’puhtaasta filosofiasta’ ei pidetä huonona. Esimerkiksi Wilhelmsson katsoo filosofian olevan ”itseisarvo” yliopistossa. Vastauksissa kuitenkin korostetaan filosofian ja muiden tieteenalojen yhteistyötä sekä filosofian ja yhteiskunnan vuorovaikutusta.

Melkein kaikki rehtorit pitivät myös filosofian opetusta tärkeänä, ja filosofian resursseissa nähtiin enemmän kasvua kuin supistuspaineita. Pienen kysymysmerkin jättää kuitenkin Itä-Suomen yliopiston rehtoriin Perttu Vartiainen vastaus. Vartiainen nimittäin kertoo, että nyt kun Joensuussa filosofian pääainestatus poistettiin ja ”palattiin” alkuperäiseen järjestykseen, kysymys filosofian resursseista aukeaa uudestaan tiedekunnan harkittavaksi siinä vaiheessa, ”kun jompikumpi nykyisistä opettajista luopuu tehtä-

”Filosofian asema yliopistoissa näyttää ainakin puheen tasolla turvatulta.”

västään”. Yleisesti ottaen näyttää kuitenkin siltä, että filosofian asema yliopistoissa on ainakin puheen tasolla turvattu.

Professorien painotukset

Filosofian professorit pitävät rehtoreiden tapaan raja-aitojen ylittämistä tärkeänä. Professoreiden vastauksissa tosin korostuu pikemminkin filosofian sisäisten kuin tieteidenvälisen esteiden kaataminen. On hyvä muistaa, että laitoksen tai yksikön voimakas keskittyminen ”ydinalueisiinsa” saattaa kasvattaa filosofian sisäisiä muureja, vaikka toisaalta se voi rakentaa siltä filosofian ja muiden oppiaineiden välille. Jussi Kotkavirta toteaa, että Jyväskylässä ”ilmapiiri on avoin” ja ”keinotekoisia raja-aitoja ei ole”. Hänen kollegansa Mikko Yrjönsuuri täydentää, että laitospolitiikka on

Jyväskylässä tiivistymässä, mikä saattaa ”tuottaa yhteiskunnallisempaa painotusta filosofian alalla, mutta pakon tuntua ei tässä asiassa tunnetta.” Jyväskylältä virkavapaalla oleva Sami Pihlström säestää: ”JY:n filosofian keskeisiä vahvuuksia on tutkimusta ja opetusta kahlitsevien tarpeettomien raja-aitojen, kuten teoreettinen vs. käytännöllinen filosofia, systemaattinen filosofia vs. filosofian historia jne., välttäminen – tai ainakin se, ettei tällaisia rajoja korosteta enempää kuin on tarpeen.” Olli Koistinen ja Eerik Lagerspetz korostavat niin ikään käytännöllisen ja teoreettisen filosofian ”saumatonta yhteistyötä” Turun yliopistossa.

Timo Airaksisen visiossa Helsingin käytännöllinen filosofia jatkaa ”etiikan, yhteiskuntafilosofian, soveltavan etiikan ja filosofian historian valtavirrassa”, eli harjoittaa

laaja-alaista käytännöllisen filosofian tutkimusta. Leila Haaparanta Tampereen yliopistosta katsoo myös, että ”filosofian tutkinto-ohjelman on tarkoitus olla laaja-alainen; tämä merkitsee, että on pidettävä huolta siitä, että opiskelijat saavat monipuolisen koulutuksen filosofiassa”, vaikka ”tutkimus tietenkin suuntautuu joihinkin teemoihin sen mukaan, mistä syntyy parhaat tutkimusideat”.

Teoreettisen filosofian professori Gabriel Sandu Helsingistä on voimakkaimmin vaatimassa tieteidenvälisyyttä:

”[T]uleeko filosofia oppiaineena vahvistumaan vai heikkenemään tulevaisuudessa, riippuu tiettyyn pisteeseen asti filosoifeista itsestään: heidän onnistumisestaan pyrkimyksessä olla eristämättä filosofiaa muista tieteenaloista, sekä heidän kyvystään tehdä itsensä hyödylliseksi edistämällä sel-

laisia kognitiivisia aktiviteetteja ja tutkimusohjelmia, jotka ovat yhteisiä muiden tieteenalojen intressien kanssa.”

Timo Airaksinen näkee poikkitieteellisyydessä myös uhkia. Hän epäilee, että ”toive tieteiden rajojen ylittämisestä on monesti turhaa, ainakin jos ajatellaan filosofian olevan jonkinlainen apuaine ’oikeille’ tieteille. Filosofaa ei saa välineellistää.” Haaparanta puolestaan muistuttaa, että ”filosofin pitää tietenkin osata hyvin filosofiaa, jotta hänellä olisi jotakin annettavaa. Ja hänen on tunnettava eri tieteenaloja, jos hän haluaa kommentoida sitä, mitä erityistieteissä tehdään.” Koistinen ja Lagerspetz katsovat, että ”poikkitieteellinen tutkimus, silloin kun se on aidosti ongelmalähtöistä, on tärkeää”, joskin ”tieteen sisäisten rajojen ylittäminen on kenties sitäkin toivottavampaa.”

Professoreiden vastausten perusteella filosofian yksiköt eivät siis ole voimakkaasti profiloitumassa tiettyihin filosofian osa-alueisiin, vaan sisäisiä aitoja pidetään, ainakin osittain, ”keinotekoisina”. Vain Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian laitos poikkeaa jossain määrin tästä linjasta. Sandun mukaan oppiaine profiloituu ”perinteisten vahvuksiensa kautta”. Vahvuusalueita ovat ”systemaattinen filosofia, erityisesti logiikka, tieteenfilosofia ja varhainen analyttinen filosofia”.

Yleisesti katsottuna professorit uskovat filosofian asemaan yliopistossaan. Tampereella ja Jyväskylässä filosofian tulevaisuus näyttää ”valoi-

salta”, ja Turussakin suhtaudutaan oppiaineen tulevaisuuteen ”luottavaisesti”. Eniten harmaita pilviä filosofian yllä näkevät professorit Helsingissä. Jan von Plato lataa:

”Muutamit yksittäiset tutkijat ovat menestyneet hienosti töissään, mutta se tuskin tulee vaikuttamaan rakenteisiin, enkä näe syytä mihinkään optimismiin. Tiedekunnan valmius tukea tutkimusta on vaatimaton: sillä ei esimerkiksi ole mitään varoja kv. yhteistyöhön. Yliopistojärjestelmämme toivoton tila kiteytyy korkeimman akateemisen opetuksen ostamiseen tuntiveloituksella.”

Sandu kertoo ottavansa rehtori Wilhelmssonin sanat filosofian tulevaisuudesta ilolla vastaan, mutta toivoo samanaikaisesti, ”että Wilhelmssoninkin kannanotossa ilmenevä optimismi muuntuisi tulevaisuudessa selvemmin myös konkreettisiksi teoiksi”:

”[O]n ollut huolestuttavaa havaita, että esimerkiksi rehtori Wilhelmssonin hiljattain nimittämä Helsingin yliopiston tutkimuksen ja tohtorinkoulutuksen arviointipaneeli ei sisältänyt ainuttakaan filosofia-oppia-ineen edustajaa. Filosofia-oppiaineet eivät myöskään olleet edustettuna tiedekunnan taannoin koollekutsussa paneelissa, jonka tehtävänä oli arvioida ja/tai linjata humanististen tieteiden tulevaisuutta Helsingin yliopistossa.”

Airaksinen ei aseta toivoa hallinnon sanojen varaan: ”Helsingin yliopisto

on niin iso laitos, ettei rehtorin kanta filosofiaan tunnu mitenkään relevantilta. Kanslerina on [Ilkka] Niiniluoto, enkä usko että sekään vaikuttaa mitään. Kaikki pienet valt. tdk:n oppiaineet ovat joka tapauksessa vaikeuksissa suurlaitoksen isojen aineiden puristuksessa, jos ei vielä niin pian kuitenkin.”

Filosofian rooliin julkisena keskustelijana professorit suhtautuvat suopeasti, mutta erityistä huomiota se saa vain Åbo Akademiassa, jossa filosofinen aikakauslehti *Ikaros* sekä *Filosofia.fi*-portaalin ruotsinkielinen tuotanto on sidottu oppiaineeseen. Åbo Akademin Martin Gustafsson katsoo myös, että filosofien olisi tärkeää osallistua julkiseen keskusteluun, jonka osapuolet ovat tyypillisesti kaivautuneet poteroihinsa. Hänen mukaansa filosofien tulisi kyseenalaistaa jämähtäneet asetelmat. Osa professoreista ei kommentoinut rehtoreiden odotuksia filosofian julkisesta roolista lainkaan. Timo Airaksinen päätyi vain toteamaan: ”Jotkut filosofeista haluavat keskustella julkisuudessa, monet eivät.”

Sami Syrjämäki

Laajempi raportti rehtorien vastauksista on luettavissa Filosofia.fi-portaalissa: www.filosofia.fi/verkkoloki/#5716

Professoreiden vastaukset on julkaistu kokonaisuudessaan niin & näin -kotisivuilla numeron 2/2011 verkkoestrana: www.netn.fi/lehti/niin-nain-211